

A Katolikus Egyház szerepe a magyar államalapítás korában

A X. század a kereszténység megerősödésének kora Közép-Európa keleti részében. Ekkortájt a nyugat-európai államoknak igen komoly problémával kellett szembenéznie: hogyan bánjon az újonnan letelepedett népekkel? Vajon a nyílt katonai és politikai hódítás az egyetlen megoldás lenne? Az e fajta hódítás függőségre, sőt kizsákmányoláshoz vezetne, és ez a magatartás ellenállást váltana ki, hiszen ezek a fiatal államok sohasem mondanak le függetlenségük megőrzéséről. Maradt tehát a „fájdalommentesebb” megoldás, a vallási hódítás. Folyományaképpen egyre fokozódó intenzitással történt az új népek misszionálása.

A történelmi források, illetve a honfoglaló magyarság régészeti anyaga alapján bizonyos, hogy magyar eleinket már a IX. században érték keresztény hatások. A Kazár Birodalom területén élve megismerkedtek a három nagy egyistenhívő vallással, a kereszténységgel, az iszlámmal és a zsidó vallással. Az etelközi hazában, 861-ben találkoztak Cirill¹ hittérítővel, 880 körül pedig az egyik magyar vezér az Al-Duna vidékén Cirill testvérét, a szintén hittérítőként tevékenykedő Metódot² látta vendégül.

A Kárpát-medencében letelepült magyarságot több oldalról érték keresztény hatások:

a) A Dunántúlon élő szláv népek javarészt keresztények voltak, s ezeknek a népeknek jelentős szerepük volt a magyarok keresztény hitre való térítésében, ugyanis egyházi szókincsünk számos szláv jövevényszót tartalmaz mint pl.: apáca, barát, feszület, oltár, pap, remete, vecsernye, tömjén, zsoltos, stb.

---

¹ „Rátámadtak az ugrok, farkasmódra üvöltve, meg akarván őt ölni. Ő azonban nem ijedt meg, nem szakította meg imáját sem, csak *Kyrie eleison*t mondott, mert már befejezte ájtatoskodását. Ők pedig látván őt, és isteni rendelés folytán megszelídültek és elkezdtek hajlongani előtte, és meghallgatván szájából tanító szavait (intelveit), elengedték őt az egész kíséretével.” (vö. Konstantin legenda VIII,22–25).

² „Midőn pedig az ugor (magyar) király a dunai részre érkezett, látni akarta (őt, Metódot). És midőn némelyek mondták és (úgy) vélték, hogy (Metód) ezt nem éli túl kinszenvedések nélkül, elment hozzá. Ő (a király) pedig, mint uralkodóhoz illik, azonképpen tisztességgel, fényesen és örömmel fogadta (Metódot). És beszélgetve vele (Metóddal), miként az ilyen férfiaknak illett beszélgetni, megszeretvén, megcsókolván és nagy ajándékokkal elbocsátotta, mondván neki: »Emlékezzél meg mindig rólam, tisztelendő atya, szent imádban.«” (vö. Metód legenda XVI.1–4).

*Szent Cirill és Szent Metód
Munkács, Kárpátalja*

b) A megtelepedett magyarok körében elsőként görög hitű papok kezdték meg a térítést. Bizánc politikai érdekei úgy kívánták, hogy jószomszédi viszonyban legyen a magyarokkal, ezért császáruk több magyar vezért is meghívott Konstantinápolyba, s szorgalmazta a kereszténység felvételét. Nem egy magyar előkelőség (Bulcsú és Tormás) eleget is tett a meghívásnak, s Bizáncban vette fel a keresztiséget, de ez inkább politikai és nem belső meggyőződésből történt. A bizánci császár keresztapasága révén lelki rokonságba a magyar törzsfőekkel került. Theophilaktosz pátriárka pedig egy jámborságáról híres szerzetest, Hierotheoszt Turku (Magyarország) püspökévé szentelte, s aki odaérkezvén a „barbár tévelygésből sokakat kivezetett a kereszténységhez”. A keleti szertartású kereszténység széleskörűen terjedt Erdélyben és a Tisza-Maros közben. Géza fejedelem felesége Sarolt is a görög egyház híve volt, ám korántsem élt szigorú keresztényi elvek szerint, inkább akként, amint egy nomád fejedelemasszonyhoz illik.³

c) A latin térítés valójában nem Rómából indult ki, hanem a nemzetközi események kényszerítették ki. 962. február 2-án, Rómában XII. János pápa felkente és császárrá koronázta az augsburgi győzőt, I. Ottót. Ezzel a szertartással jött létre a Szent Római

---

³ Az egyik német krónika szerint: „Sarolt vezetése alatt kezdődött meg a kereszténység, de pogánysággal vegyült a megfertőzött vallás, s ez a bágyadt és zavaros kereszténység rosszabb kezdett lenni a barbárságnál.”

Birodalom vagy más néven a Német-Római Császárság, amely 1806-ig állt fenn. 972-ben II. Ottó trónörökös feleségül vette Theophanu bizánci hercegnőt, a házasság szentesítette a német-bizánci szövetséget. Fennállt a veszély, hogy a két birodalom közé ékelt magyarságot összeroppantják. Géza fejedelem számára sürgőssé vált, hogy döntsön a térítés ügyében a keleti vagy a nyugati egyházhoz fordul-e?

I. Ottó császár 973-ban a húsvétot Quedlinburgban ünnepelte. A többi fejedelemtől eltérően, Géza nem vett személyesen részt ezen az összejövetelen, csak követei révén képviseltette magát. Fellépésével meghatározta a középkori magyar állam külpolitikai irányelvét: Magyarország a keresztény Európa része, de független az idegen hatalmaktól. Géza lélekben nem rajongott az újításokért, hiszen szabadon, béklyók nélkül szeretett élni, ellenben idejében felismerte, hogy az egyház partner lehet hatalma megerősítésében. Térítőket kért népe számára, hiszen tudatában volt annak, hogy népét csak úgy mentheti meg a pusztulástól, ha a nyugati szokásokat és a keresztény vallást az országban meggyökerezteti. A fejedelem megkeresztelkedése azonban még korántsem jelentette azt, hogy a nép is azonnal keresztény lett. Hiszen ez még magáról Gézáról sem lehetett elmondani. Amikor egy alkalommal Géza szemére vetették, hogy keresztény létére továbbra is a pogány hagyományokhoz ragaszkodik, azt felelte: „Elég gazdag és elég hatalmas vagyok ahhoz, hogy két Istent szolgáljak.”

Quedlinburg, Szent Szervácium-templom

Pannóniában a hit magvainak elhintésében több nyugati misszionárius fáradozott, többek között Wolfgang Einsiedeln bencés szerzetes (igaz rövid ideig), majd pedig Szentgalleni Brunó, Querfurti Brunó és Adalbert prágai püspök. A nyugatról jött papok és szerzetesek éjt nappallá téve fáradoztak, és munkájukat siker koronázta: a nyakas,

nehezen hajlítható nomád magyarok tömegesen hajtották fejüket a keresztvíz alá. Maga a keresztelés nyilvánvalóan nem tette kereszténnyé az embereket. A keresztiségnek ugyanis két feltétele volt: fel kellett ismerni mit jelképez a kereszt, és el kellett tudni mondani a Miatyánkot. A magyarság nem rokonszenvezett az idegen származású hittérítőkkal, pedig ők nemcsak az Isten igéjét hirdették, hanem a nomád élethez és a rabló kalandozásokból szedett hadizsákmányhoz szoktatott népet szántásra-vetésre, gazdálkodásra is tanították. Sok időbe tellett, míg a keresztény társadalom szervezetébe iktatva, istenfélő, jámbor alattvalókká váltak.

A korábbi Pannónia területe ez idő tájt a salzburgi és a passai püspökök egyházmegyéjéhez tartozott. A térítéssel párhuzamosan megindult a harc a Magyarország feletti egyházi hegemoniáért. A krónikások lejegyezték, hogy „Frigyes salzburgi érsek és Pilligrim passai püspök oklevelek és iratok hamisításától sem riadt vissza annak érdekében, hogy egyházmegyéjük jogát a pannóniai területre „bizonyítsák”. 974-ben Pilligrim püspök VII. Benedek pápához címzett levelében a magyarok térítésével kapcsolatban a következőket írta: „a nemesebb magyarok közül férfiút és nőt mintegy ötezret nyertek meg a Krisztusnak... maguk a barbárok, bár egy részük még a pogányság bilincsében van, a Mindenható Isten kegyelméből senkinek sem tiltják alattvalóik közül a megkeresztelkedést...”

A latin rítusú kereszténység megerősödésének újabb lökést István és Gizella frigye adott. A házasság egyszersmind kezesség volt arra, hogy István állama keresztényé lesz. Gizellával nemcsak bajor papok, hanem katonák, iparosok és kereskedők is jöttek. István személyisége lényegesen különbözött apjától. A fiú nem politikai okokból, hanem belső meggyőződésből folytatta apja művét.

Abban az időben jogszerűen királlyá válni csak valamelyik európai hatalmasságtól nyert koronával lehetett. István ez ügyben három hatalmassághoz folyamodhatott: a bizánci császárhoz, a római pápához, illetve III. Ottó német-római császárhoz. A bizánci császárhoz való fordulás lehetősége kereszténységünk nyugati jellegénél fogva eleve elesett. István ismerte III. Ottónak a „renovatio imperii Romanorum” azaz a régi római császárság felújítására irányuló tervét és óvakodott ennek az elképzelésnek „uszályhordozójává” tenni nemzetét. István államát a keresztény értékek biztos sziklájára akarta építeni, ezért óhajtotta a királyi koronát II. Szilveszter pápa kezéből elnyerni. A pápai kézből kapott szent korona volt az Isten kegyelméből való országglás erős biztosítéka és szent záloga. István Koppány leverését követően kezdeményezte a pápai udvarnál a korona elnyerését és népének befogadását az európai keresztény közösségbe.

II. Szilveszter pápa

Budapest, Szent Gellért plébánia harangtornya előtt

A bronzból és krómacélból készült, 295 cm-es, aranyozott szobor Varga Imre alkotása

Az Örök Városban ekkortájt egymás mellett székelt a nyugati kereszténység két legfőbb hatalmának a képviselője. Az ifjú III. Ottó császár a Palatinuson uralkodott, egykori tanítómestere Aurillaci Gerbert, azaz II. Szilveszter pápa a Lateránban rendezkedett be. Ők ketten, egy túl fiatal császár, és egy túl tudós pápa, közös erővel próbálta életre hívni a „renovatio imperii Romanorum” tervét, azaz tető alá hozni egy keresztény birodalmat, amely nem politikai hatalmi képződmény lett volna, hanem a keresztény országokat egyetemesen összefogó hierarchia, amelyet „jobb római birodalomként” akartak szembe állítani a bizánci impériummal. Sajnos a nagyszerű elgondolás sem a rómaiak, sem a németek nem voltak képesek felfogni, és magukévá tenni. Ez tette azonban lehetővé, hogy Cseh-, Morva- és Lengyelországgal ellentétben az utolsónak megtért Magyarország a nyugati államhierarchiába való beillesztése után és a császár eszmei felsőbbségének elismerése mellett a valóságban teljesen független maradt. Magyarország történelmi múltja és geopolitikai helyzete nem volt azonos azokéval az országokéval, amelyek a hűbéri kapocs elismerésére kényszerültek. István követei tehát hátsó gondolat nélkül is úgy ülhetek le tárgyalni Rómában, mint akinek „kedvezőbb ajánlat is van a tarsolyában”, hiszen Bizánctól könnyen megkaphatták volna azt, amit Róma megtagad.

Az a kérdés, hogy István kitől és milyen feltételek mellett kapott koronát ma is élénk vita tárgyát képezi. Thietmar⁴ merseburgi püspök krónikája szerint: „A császár kegyéből és biztatására Henriknek, a bajorok hercegének sógora, Vajk, országában püspökségeket állítva fel, koronát és áldást kapott.” Ebből az a következtetés vonható le, hogy II. Szilveszter pápa nem III. Ottó tudta nélkül, hanem ellenkezőleg a császár biztatására küldött koronát a magyar nagyfejedelemnek. A császár és a pápa közti felhőtlen viszony miatt aligha volt kiváltképpen fontos bármelyikük számára is az, hogy közülük ki teljesíti a magyarok kérését. III. Ottónak a nagy keresztény birodalmi elgondolás megvalósításához, Európa keleti bástyájának felépítéséhez és a kereszténység védelmezésének feladatának továbbadásához szüksége volt a magyar fejedelem együttműködésére. Szemében a *defensor Christianitatis* szerepe tette Istvánt méltóvá a királyi koronára.

A császár kegyéből és biztatására ugyan, de végül is a pápa küldte a koronát,⁵ amellyel 1000. december 25-én vagy az új évezred első napján avatták királlyá Istvánt. A korona elnyerése nagyban hozzájárult István tekintélye növeléséhez, a keresztény hit terjesztése során elért eredményei nemzetközi elismertetéséhez. István megkoronázásával a magyarság nem pusztán része lett a kereszténységnek, hanem munkatárs is a keresztény világrend megteremtésének szolgálatában. „A keresztény kultúra volt az az éltető nedű, amely táplálta a fejlődő növény rostjait, biztosította annak növekedését és megerősödését, hogy felkészítse az eljövendő rendkívüli virágzásra.”⁶ A magyar nép sorsa, ha István nem elég erélyes, ugyanaz lett volna, mint ami azoknak a népeknek jutott osztályrészül, akik előtte érkeztek a Kárpát-medencébe, s nem tudván a keresztény Európába beilleszkedni, szétszóródtak, és végérvényesen letűntek a történelem színpadáról.

Szabó Judit

---

⁴ Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon. Recognovit Fridericus Kurze. Scriptorum rerum Germanicarum in usum scholarum. Hannoverae 1889. 97.

⁵ 1044. június 5-én Aba Sámuel magyar király Ménfőnél csatát veszített III. Henrik német-római császártól. Ekkor az eredeti magyar korona, amelyet István király II. Szilveszter pápától kapott, s miután a magyar szuverenitás pillanatnyilag megszűnt, Henrik császár a zsákmányul ejtett koronát „Szent Péter testéhez” küldte vissza. További sorsa ismeretlenné vált.

⁶ II. János Pál pápa millenniumi üzenete a magyar néphez. Magyar Kurír, 2000. augusztus 14–21., 168–178 szám, 2.